

پنجشنبه 21 آبان 1405 - 20:53

جامعه‌سازی به سبک فاطمی؛ از اصلاح فرد تا مسئولیت اجتماعی

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان‌شرقی سیره حضرت زهرا(س) را الگویی برای عدالت‌خواهی، مسئولیت‌پذیری و مشارکت اجتماعی دانست.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی سیره حضرت زهرا(س) را الگویی برای عدالت خواهی، مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی دانست.

حجت الاسلام والمسلمین سیدحسن اصل نژادی در گفت وگو با خبرنگار مهر، به مناسبت ایام فاطمیه، با اشاره به ابعاد اجتماعی و سیاسی سیره حضرت فاطمه زهرا(سلام الله علیها) اظهار کرد: اگر بخواهیم فراتر از یک مناسبت تقویمی و برگزاری مراسم سوگواری به سیره حضرت زهرا(س) نگاه کنیم، باید به این حقیقت توجه داشته باشیم که ایشان تنها الگوی عبادت و فضیلت فردی نیستند، بلکه الگویی برای مسئولیت پذیری اجتماعی، آگاهی سیاسی و دفاع از حقیقت و عدالت به شمار می روند.

وی افزود: یکی از مهم ترین پیام های سیره حضرت زهرا(س) برای جامعه امروز این است که انسان مؤمن نمی تواند نسبت به سرنوشت جامعه خود بی تفاوت باشد. ایشان در مقطعی حساس از تاریخ اسلام نشان دادند که دفاع از حق، عدالت، کرامت انسانی و حفظ مسیر صحیح جامعه، مسئولیتی همگانی است و سکوت در برابر انحراف و بی عدالتی را نمی توان فضیلت دانست.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی با بیان اینکه سیره حضرت زهرا(س) اصلاح جامعه را از خانواده آغاز می کند، ادامه داد: تربیت نسل آگاه، تقویت محبت، حفظ کرامت زن و استحکام بنیان خانواده از دیگر آموزه های این سیره است.

اصل نژادی خاطرنشان کرد: امروز جامعه ما بیش از آنکه صرفاً به بزرگداشت نام و یاد حضرت زهرا(س) نیاز داشته باشد، به جاری شدن منطق زندگی ایشان در رفتارهای اجتماعی و مناسبات انسانی نیازمند است؛ اینکه عدالت خواه باشیم، حقیقت را درست روایت کنیم، در برابر مشکلات مردم مسئولیت پذیر باشیم و برای ساختن جامعه ای اخلاقی تر و منسجم تر تلاش کنیم.

صیانت از ارزش ها؛ مهم ترین درس مقایسه صدر اسلام با امروز

وی در پاسخ به پرسشی درباره شباهت ها و تفاوت های شرایط اجتماعی دوران پس از رحلت پیامبر اکرم(ص) با جامعه امروز ایران، گفت: یکی از مهم ترین شباهت ها این است که جامعه اسلامی در هر دو مقطع با مسئله صیانت از حقیقت، حفظ ارزش ها و تشخیص درست در شرایط پیچیده اجتماعی مواجه بوده است.

اصل نژادی توضیح داد: حضرت زهرا(س) در دوران پس از رحلت پیامبر اکرم(ص) با جامعه ای روبه رو بودند که از نظر ظاهری همچنان جامعه ای دینی بود، اما در تشخیص اولویت ها، وفاداری به آرمان های پیامبر(ص) و مسئولیت پذیری اجتماعی با چالش هایی مواجه شده بود.

وی اضافه کرد: این تجربه تاریخی به ما می آموزد که صرف برخورداری یک جامعه از پیشینه دینی و فرهنگی، استمرار ارزش های آن را تضمین نمی کند؛ بلکه ارزش ها نیازمند مراقبت، آگاهی، کنشگری و تبیین مستمر هستند.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی، اهمیت نقش مردم و خواص در تعیین مسیر جامعه را از دیگر شباهت های دو مقطع دانست و گفت: در آن مقطع تاریخی، موضع گیری ها، سکوت ها و نوع کنشگری افراد تأثیر مهمی در تحولات جامعه داشت. امروز نیز جامعه به سرمایه اجتماعی، اعتماد عمومی، مسئولیت پذیری نخبگان و مشارکت آگاهانه مردم نیاز دارد.

اصل نژادی در عین حال به تفاوت های شرایط تاریخی اشاره کرد و افزود: جامعه صدر اسلام درگیر شکل گیری نخستین ساختار سیاسی پس از رحلت پیامبر(ص) بود، اما جامعه امروز ایران با ساختارهای تثبیت شده حکمرانی، تحولات گسترده جهانی، رسانه های نوین، پیچیدگی های اقتصادی و تغییرات نسلی مواجه است؛ بنابراین ابزارها، شیوه های ارتباطی و صورت بندی مسائل اجتماعی کاملاً متفاوت شده اند.

وی تأکید کرد: مهم ترین درسی که از این مقایسه می توان گرفت، این است که وفاداری به ارزش ها نباید به تکرار ظواهر و شعارها محدود شود، بلکه باید در عدالت خواهی، صداقت، پاسخگویی، حفظ کرامت مردم و اصلاح مستمر امور جامعه نمود پیدا کند.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی یادآور شد: فاطمیه به ما یادآوری می کند که هیچ جامعه ای صرفاً با داشتن آرمان های بزرگ حفظ نمی شود؛ آرمان ها زمانی ماندگار می شوند که مردم و مسئولان در عمل به آن ها وفادار بمانند.

مسئولیت اجتماعی؛ از مردم تا صاحبان قدرت

اصل نژادی با اشاره به مسئولیت پذیری حضرت فاطمه زهرا(س) در قبال سرنوشت جامعه اسلامی، اظهار کرد: یکی از مهم ترین درس های سیره حضرت زهرا(سلام الله علیها) این است که ایمان و دینداری واقعی، انسان را از مسئولیت اجتماعی جدا نمی کند، بلکه او را نسبت به سرنوشت جامعه حساس تر و مسئول تر می سازد.

وی با استناد به آیه ۱۳۵ سوره نساء افزود: خداوند متعال می فرماید «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ»؛ یعنی ای کسانی که ایمان آورده اید، همواره برپادارنده عدالت و گواه برای خدا باشید، هرچند به زیان خودتان باشد.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی ادامه داد: حضرت زهرا(س) می توانستند در محدوده زندگی فردی و خانوادگی خود باقی بمانند، اما هنگامی که جامعه اسلامی با مسئله ای سرنوشت ساز مواجه شد، احساس مسئولیت کردند و با آگاهی، شجاعت و استدلال وارد میدان شدند. این موضوع نشان می دهد که در منطق فاطمی، انسان در برابر حقیقت و سرنوشت جامعه خود مسئول است.

اصل نژادی با بیان اینکه مسئولیت اجتماعی متناسب با جایگاه و ظرفیت هر فرد متفاوت است، گفت: مردم وظیفه دارند نسبت به مسائل جامعه بی تفاوت نباشند، آگاهانه مشارکت کنند، مطالبه گر باشند و در عین حال برای حفظ وحدت و سرمایه اجتماعی بکوشند.

وی وظیفه نخبگان و دانشگاهیان را بیان حقیقت بدون مصلحت اندیشی های نادرست، افزایش قدرت تحلیل جامعه و جلوگیری از تحریف، هیجان زدگی و قضاوت های غیرمنصفانه در فضای عمومی دانست.

اصل نژادی خاطرنشان کرد: خواص و صاحبان نفوذ اجتماعی مسئولیت سنگین تری دارند؛ چراکه سکوت، موضع گیری و حتی نوع بیان آن ها می تواند بر افکار عمومی و مسیر تحولات جامعه اثر بگذارد.

وی مسئولیت مسئولان را نیز مورد توجه قرار داد و افزود: مسئولان بیش از همه باید خود را در برابر مردم پاسخگو بدانند. در منطق فاطمی، مسئولیت و جایگاه اجتماعی امتیاز نیست، بلکه امانتی است که باید با عدالت، صداقت، خدمت و توجه به کرامت مردم از آن پاسداری کرد.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی با تأکید بر ضرورت عبور از فرهنگ تماشاگر بودن، گفت: یکی از نیازهای جدی جامعه امروز ما تقویت فرهنگ مشارکت و مسئولیت پذیری است؛ به این معنا که هرکس به اندازه توان، تخصص و موقعیت خود در ساختن جامعه نقش ایفا کند.

وی تصریح کرد: مسئولیت اجتماعی نباید صرفاً به مطالبه گری از دیگران محدود شود و هرکدام از ما باید از خودمان آغاز کنیم. نمی توانیم از مسئولان انتظار صداقت داشته باشیم، اما در زندگی فردی به آن پایبند نباشیم؛ نمی توانیم از وحدت سخن بگوییم، اما خودمان به اختلاف و تخریب دامن بزنیم.

اصل نژادی با اشاره به فرمایش امام خمینی(ره) مبنی بر اینکه «جامعه از درون ما ساخته می شود، شما خودتان را اصلاح کنید جامعه اصلاح می شود»، اظهار کرد: این از جمله فرمایشاتی است که باید با آب طلا نوشته و هر روز و هر ساعت یادآوری کرد.

سیره فاطمی؛ الگویی برای عبور از اختلافات و بحران های اجتماعی

وی در پاسخ به پرسشی درباره امکان استخراج الگو از سیره حضرت زهرا(س) برای مواجهه با بحران ها و شکاف های اجتماعی

امروز، گفت: یکی از ظرفیت های کمتر مورد توجه قرارگرفته در سیره حضرت فاطمه زهرا(سلام الله علیها)، امکان استخراج الگو برای مواجهه اخلاقی و مسئولانه با بحران ها و اختلافات اجتماعی است.

اصل نژادی تأکید کرد: البته الگوگیری از حضرت زهرا(س) به معنای یکسان دانستن شرایط تاریخی آن دوران با جامعه امروز نیست، بلکه باید اصول و منطق رفتاری ایشان را شناخت و متناسب با اقتضائات امروز به کار گرفت.

وی حقیقت گویی و شجاعت در بیان موضع را نخستین اصل در این زمینه دانست و افزود: حضرت زهرا(س) نشان دادند که در شرایط دشوار اجتماعی نباید حقیقت را قربانی مصلحت اندیشی های نادرست کرد.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی حفظ کرامت انسان ها حتی در شرایط اختلاف را دومین اصل برشمرد و گفت: اختلاف نظر نباید به تخریب شخصیت، تحقیر و حذف اجتماعی افراد منجر شود. جامعه ای که در آن مخالفان یکدیگر را از دایره احترام و گفت وگو خارج می کنند، به تدریج سرمایه اجتماعی خود را از دست می دهد.

اصل نژادی تقدم اصلاح جامعه بر منافع فردی و گروهی را از دیگر درس های سیره فاطمی عنوان کرد و افزود: انسان باید بتواند منافع شخصی و تعلقات گروهی خود را در برابر مصالح عمومی مدیریت کند. امروز نیز عبور از شکاف های اجتماعی نیازمند آن است که منافع ملی و خیر عمومی را بر رقابت های محدود جناحی و گروهی مقدم بدانیم.

وی با اشاره به ضرورت جلوگیری از تبدیل اختلاف سلیقه ها به گسست اجتماعی، اظهار کرد: ما پیش از آنکه در برخی مسائل با یکدیگر اختلاف داشته باشیم، در سرنوشت این سرزمین، آینده نسل های بعد و بسیاری از ارزش های انسانی و ملی مشترک هستیم.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی در جمع بندی این بخش از سخنان خود خاطرنشان کرد: پیام فاطمی برای مواجهه با بحران های امروز این است که نه باید در برابر انحراف و بی عدالتی بی تفاوت بود و نه باید اختلافات اجتماعی را به زمینه ای برای تخریب کرامت انسان ها تبدیل کرد.

جهاد تبیین با منطق، استدلال و شناخت مخاطب

اصل نژادی با اشاره به ارتباط سیره حضرت زهرا(س) با مفهوم جهاد تبیین، گفت: یکی از پیوندهای عمیق میان سیره حضرت فاطمه زهرا(سلام الله علیها) و مفهوم امروزین جهاد تبیین، مسئولیت روشنگری در شرایط ابهام، تحریف و غبارآلود شدن فضای اجتماعی است.

وی با استناد به آیه ۶ سوره حجرات افزود: خداوند در قرآن کریم می فرماید «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا»؛ یعنی ای کسانی که ایمان آورده اید، اگر فردی فاسق خبری برای شما آورد، درباره آن تحقیق و بررسی کنید.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی ادامه داد: حضرت زهرا(س) در یکی از حساس ترین مقاطع تاریخ اسلام، صرفاً به بیان یک موضع شخصی اکتفا نکردند، بلکه با استدلال، احتجاج، یادآوری حقایق تاریخی و تبیین مبانی اعتقادی تلاش کردند جامعه را نسبت به حقیقتی که در معرض فراموشی یا تحریف قرار گرفته بود، آگاه کنند.

اصل نژادی با بیان اینکه روشنگری با صرف سخن گفتن تفاوت دارد، اظهار کرد: روشنگری یعنی کمک به جامعه برای درست دیدن، درست فهمیدن و درست قضاوت کردن. امروز جامعه ما با شرایطی مواجه است که حجم بالای اطلاعات، اخبار جعلی، شایعات و روایت های متعارض گاهی تشخیص حقیقت را دشوار می کند.

وی با اشاره به ظرفیت های سیره فاطمی برای جهاد تبیین، گفت: در سیره حضرت زهرا(س)، روشنگری مبتنی بر منطق، استدلال و احتجاج است. امروز هم نمی توان با شعار، پاسخ های کلیشه ای و انکار پرسش های جامعه، ذهن مخاطب را اقناع کرد.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی شناخت اقتضائات ارتباطی نسل ها و گروه های مختلف اجتماعی را ضروری دانست و افزود: هر نسل، هر قشر و هر گروه اجتماعی اقتضائات ارتباطی خودش را دارد. نمی توان با یک ادبیات ثابت با نوجوان، دانشگاهی، خانواده و فعال رسانه ای سخن گفت. جهاد تبیین زمانی اثربخش است که زبان جامعه را بشناسد و با نیازهای واقعی مخاطب ارتباط برقرار کند.

اصل نژادی خاطرنشان کرد: اگر نیروهای آگاه، دلسوز و صاحب نظر در زمان مناسب به تبیین واقعیت ها نپردازند، فضای روایت را دیگران شکل خواهند داد. هدف جهاد تبیین باید تربیت نسلی باشد که خودش بتواند خبر درست را از نادرست تشخیص دهد، پرسش کند، تحقیق کند و فریب روایت های جعلی را نخورد.

تکرار گزاره های اعتقادی برای اقناع نسل جوان کافی نیست

وی در پاسخ به پرسشی درباره ضرورت استفاده از زبان و ادبیات متناسب با نیازهای جامعه برای تبیین مسائل، اظهار کرد: مسئله اصلی این است که نسل جوان امروز بیش از آنکه به دنبال شنیدن پاسخ های آماده باشد، به دنبال فهمیدن، تجربه کردن و یافتن پاسخ پرسش های خودش است.

اصل نژادی توضیح داد: باید بپذیریم که نسل امروز در فضای متفاوتی رشد کرده است؛ نسلی که به منابع گسترده اطلاعات دسترسی دارد، با روایت های متنوع مواجه است، قدرت مقایسه دارد و درباره بسیاری از مسائل پرسش های جدی مطرح می کند.

وی افزود: در چنین شرایطی، صرف تکرار گزاره های اعتقادی، حتی اگر کاملاً درست و ارزشمند باشند، لزوماً به معنای انتقال موفق پیام نیست. باید میان حقانیت یک پیام و شیوه انتقال آن تفاوت قائل شویم.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی با اشاره به آیه ۱۲۵ سوره نحل، گفت: خداوند متعال می فرماید «ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ»؛ یعنی با حکمت و اندرز نیکو به راه پروردگارت دعوت کن. دعوت باید هم دارای حکمت باشد، هم از سر احسان و هم به شیوه نیکو صورت بگیرد.

اصل نژادی خاطرنشان کرد: ممکن است یک حقیقت کاملاً درست باشد، اما اگر با ادبیات نامناسب، زبان غیرقابل فهم یا بدون توجه به اقتضائات مخاطب بیان شود، اثرگذاری لازم را نداشته باشد. درست بودن سخن به تنهایی تضمین کننده درست منتقل شدن آن نیست.

وی نخستین ضرورت در ارتباط با نسل جوان را شنونده خوب بودن دانست و افزود: باید بدانیم جوان امروز چه مسئله ای دارد، چه چیزی ذهن او را درگیر کرده، چه تجربه ای از جامعه دارد و چه پرسش هایی برایش بی پاسخ مانده است.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی ادامه داد: اگر از عدالت سخن می گوییم، باید عدالت را در رفتار و مناسبات اجتماعی نشان دهیم؛ اگر از صداقت سخن می گوییم، باید در عمل صادق باشیم؛ اگر از کرامت انسان حرف می زنیم، باید در برخورد با جوانان به شخصیت و انتخاب های آنان احترام بگذاریم. به تعبیر دیگر، گاهی رفتار ما بسیار بیشتر از گفتار ما تبیین می کند.

اصل نژادی با تأکید بر ضرورت تحول در قالب های ارتباطی فعالیت های فرهنگی، گفت: امروز نمی توان انتظار داشت با همان قالب ها و روش های ارتباطی چند دهه قبل، با نسلی که در جهان رسانه های تعاملی و ارتباطات سریع زندگی می کند، ارتباط مؤثر برقرار کنیم. باید از ظرفیت هنر، سینما، ادبیات، طنز، روایتگری، فضای مجازی و تجربه های واقعی زندگی استفاده کنیم.

وی با بیان اینکه باید به توان و قدرت جوانان ایمان داشته باشیم، اظهار کرد: جوان نباید صرفاً مخاطب برنامه های فرهنگی باشد، بلکه باید در طراحی، تصمیم سازی و اجرای آن ها نقش داشته باشد. نمی توان برای نسل جوان برنامه ریزی کرد، اما او را در فرایند برنامه ریزی نادیده گرفت.

مدیرکل تبلیغات اسلامی آذربایجان شرقی در پایان، یکی از مهم ترین خطاهای فعالیت های فرهنگی را سنجش موفقیت بر اساس تعداد مراسم، سخنرانی ها و تولیدات رسانه ای دانست و گفت: میزان موفقیت فعالیت های فرهنگی باید با میزان تغییری که در نگرش، رفتار و احساس تعلق مخاطب ایجاد شده است، سنجیده شود.

اصل نژادی تأکید کرد: ما نباید فقط با نسل جوان سخن بگوییم، بلکه باید با نسل جوان گفت وگو کنیم؛ نباید صرفاً برای او برنامه بسازیم، بلکه باید با مشارکت خود او برنامه بسازیم. شاید مهم ترین نکته این باشد که جوان امروز احساس کند نه تنها شنیده می شود، بلکه در ساختن آینده جامعه نیز سهم و نقش واقعی دارد.